

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СВІТОВОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Анотація. В статті розкриваються особливості інтелектуальної власності в Україні та можливі її трансформації з урахуванням глобальних змін та стрімких інформаційно – інноваційних процесів.

Ключові слова: інтелектуальна власність, трансформації, глобальні процеси, інформаційний простір

Аннотация. В статье раскрываются особенности интеллектуальной собственности в Украине и возможные ее трансформации с учетом глобальных изменений и стремительных информационно - инновационных процессов.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, трансформации, глобальные процессы, информационное пространство

Annotation. In the article the features of intellectual property in Ukraine and its possible transformation in view of global changes and rapid information - innovation processes.

Keywords: intellectual property, transformation, global processes, information space

Вступ. Сучасні процеси глобалізації обумовлюються стрімкими технологічними, інноваційними, інформаційними трансформаціями. За концепцією постіндустріального суспільства інформаційне суспільство визначає нову історичну фазу розвитку цивілізації, в якій головними продуктами виробництва є інформація і знання. Рисами, що відрізняють інформаційне суспільство, є збільшення ролі інформації і знань в житті суспільства; збільшення долі інформаційних комунікацій, продуктів та послуг у валовому внутрішньому продукті; створення глобального інформаційного простору, який забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до світових інформаційних ресурсів і задовільнення їхніх потреб щодо інформаційних продуктів і послуг.

Інтелектуальна власність - це продукт людського розуму, результат творчості, який охороняється законом. Це нематеріальна субстанція, і в зв'язку з цим виникає проблема її захисту, переробки, оцінки та інших аспектів. В контексті розвитку інформаційного суспільства становлення та підтримка інтелектуальної власності набуває особливого значення.

Глобально-централізоване управління національними інформаційними ресурсами інших країн виявилось винятково високоприбутковою справою, що, власне, й зумовило становлення «ядра» високорозвинених країн епохи глобалізації. Розпорядникам інформаційних ресурсів сьогодні не заважають державні кордони, вони формують загальносвітовий економічний простір.

Процес управління облаштовано так, що зростання потреб країн світу в знаннях і змістовній інформації відбувається автоматично. Одночасно постійно зростає потреба в новітніх засобах і технологіях обробки інформації та в розширенні інформаційно-комунікаційного простору. Промисловість світу реагує на це явище адекватно: виробництво засобів і створення технологій для облаштування нового інформаційно-комунікаційного середовища людства дедалі домінує, і не тільки в традиційно розвинених країнах. Раціоналістична мотивація діяльності диктується інтересами насамперед транснаціональних фінансово-промислових угруповань і, безперечно, веде до абсолютизації техногенної культури, яка, зрозуміло, насаджує і свої моральні й духовні цінності в процеси розвитку світу.

Безперечно, формування засад і умов входження України до світового інформаційно-комунікаційного простору вимагає відкрито й чітко викласти питання щодо розв'язання проблем свободи слова, доступу до інформації, гарантій прав людей в інформаційній сфері. Протягом усіх років незалежності в Україні під впливом процесів інформатизації вже сформовано певну організаційну структуру державних органів управління інформаційною сферою, яка прямо або опосередковано забезпечує діяльність країни, зокрема у сфері створення й обігу політичної та економічної інформації, інтелектуальної власності тощо.

Метою роботи є дослідження розвитку інтелектуальної власності в світовому інформаційному просторі.

Аналіз публікацій. Питання інтелектуальної власності та її охорони повинно розглядатися на перетині двох спеціальностей: економічної і правової, з правової точки зору дані питання розкриваються в наукових публікаціях О. Д. Святоцького, І. І. Дахно, О. М. Мельника, О. А. Підпригори, Ю. М. Капіци та інших. Питаннями оцінки об'єктів інтелектуальної власності, формування методичних підходів та методів оцінки, можливістю їх практичного застосування займалися такі таких вітчизняні та зарубіжні науковці як Бутнік-Сіверський О. Б., Базилевич В.Д., Цибульов П.М., Нортон Д., Шипова О. В. та інші. Економічний аспект дослідження інтелектуальної власності розкритий в працях як вітчизняних авторів так і зарубіжних недостатньо, що створює можливості для подальших розробок.

Викладення основного матеріалу. Проблеми інтелектуальної власності в світі вийшли на перший план і стали вже не просто юридичним або комерційним питанням. Внаслідок всеосяжної інтелектуалізації сучасної економіки вони дедалі більше стають політичною проблемою, яка вимагає стратегічних комплексних підходів до вирішення. За цих умов, проблеми стимулювання розвитку та охорони інтелектуальної власності набувають ролі одного з найважливіших чинників всього комплексу політико-економічних відносин та економічної безпеки як всередині кожної цивілізованої країни, так і в міжнародних відносинах.

Складність розв'язання зазначених проблем полягає в надзвичайно високому ступені динамічності й різнобічності відносин, пов'язаних з інтелектуальною власністю. Самий зміст поняття "інтелектуальна власність", його структура постійно розширюються та якісно оновлюються. Відносини, що виникають у зв'язку з цим, тісно пов'язані з найновітнішими технологіями — не лише в сенсі об'єкту цих відносин, але й їх регулювання, застосування нетрадиційних підходів до забезпечення прав власності.

Сьогодні в Україні механізми охорони інтелектуальної власності знаходяться в стадії інтенсивного формування. В період 1990-х років були закладені основи цілісної системи регулювання цієї надзвичайно важливої сфери. Водночас, виявилися серйозні проблеми й недоліки її функціонування, що істотно позначилися на розвитку національного науково-технологічного і загалом творчого потенціалу, стримують становлення нової інноваційної моделі розвитку України, ускладнюють її відносини з провідними державами світу. Стало зрозумілим, що без ефективного й невідкладного вирішення цих проблем перспективи соціально-економічного прогресу України, її національної безпеки, входження в світове співтовариство як розвинутої держави — можуть бути поставлені під сумнів.

Аналіз сфери інтелектуальної власності України свідчить, що дотримання положень законів залишається на недостатньому рівні. Це призводить до звинувачень України в порушенні на її території прав інтелектуальної власності, низькому рівні їх захисту. Водночас, за досить високих відносних обсягів піратства у сфері інтелектуальної власності в Україні, їх абсолютні обсяги не є значними та не перевищують обсягів піратства у зазначеній сфері в багатьох інших країнах. Аналіз свідчить, що на сьогодні в Україні зроблено важливі кроки на шляху формування та розвитку інституту інтелектуальної власності, створення відповідного законодавчого поля, гармонізованого з міжнародними вимогами. Фіксація права інтелектуальної власності в Конституції України означає, що держава бере на себе зобов'язання забезпечити своїм громадянам ефективний захист цього права, підтримку та охорону будь-яких видів творчої інтелектуальної діяльності. Водночас ст. 54 Конституції України гарантує захист не лише моральних, а й матеріальних інтересів авторів, проголошуючи, що ніхто не може використовувати або розповсюджувати твори без згоди автора, за винятком випадків, установлених законом. Аналіз ситуації, яка склалась у сфері інтелектуальної власності показує, що в Україні створено відповідне законодавче середовище, достатньою мірою гармонізоване з міжнародними вимогами. Водночас, на думку багатьох вітчизняних фахівців, законодавство України з питань інтелектуальної власності лише продекларувало перетворення інтелектуальних продуктів на товари, що мають споживну вартість та суспільну потребу, але не запровадило ефективного механізму комерціалізації "відносин інтелектуальної власності, чітких "правил гри" у цій сфері, що робить встановлені на сьогодні норми фактично недієздатними. На думку вітчизняних фахівців, серйозною проблемою, яка гальмує інноваційний розвиток нашої держави та входження її до Світової організації торгівлі, є відсутність дійового захисту майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності та належної виконавчої інфраструктури щодо реалізації наявного законодавства.

Інтенсивність інноваційної діяльності багато в чому визначає сьогодні рівень економічного розвитку: в глобальній економічній конкуренції виграють ті країни, які забезпечують сприятливі умови для розвитку інтелектуальної власності. Прикладом цьому є те, що в розвинених країнах на долю нових або удосконалених технологій, продукції, обладнання, які містять нові знання або рішення, припадає від 70 до 85% приросту валового внутрішнього продукту[4].

Сфера науково-технічної діяльності в нашій країні – одна з найбільш складних з точки зору нормативно-правового забезпечення. На жаль, з боку держави досі не зроблені кроки, які необхідні для перетворення науково-технічної діяльності в повноцінну галузь народного господарства. Досі не розроблені чіткі механізми щодо залучення та використання результатів науково-технічної діяльності, тобто інтелектуальної власності в господарський обіг. Адже саме держава повинна звернути особливу увагу на науково-технічну діяльність та створити нормативно-правове поле, здатне забезпечити комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності.

Основу процесів створення інтелектуальної власності створюють інновації. Їх основа - це інтелектуальні ресурси, інтелектуальний капітал, наука, процеси трансферу результатів творчої діяльності у виробництво матеріальних та духовних благ. До інновацій відносять нововведення, перетворення в економіці, техніці, соціальній сфері та інших галузях, які сприяють створенню інтелектуальної власності. Ці нововведення визначають науково-технічний прогрес країни та пов'язані з новими ідеями, винаходами тощо. У свою чергу науково-технічний прогрес в країні в умовах глобалізації світової ринкової економіки залежить від того, наскільки правильно країна обрала свою нішу в міжнародному розподілі праці щодо застосування інноваційних процесів, результатами яких є продукти інтелектуальної власності.

В умовах інтернаціоналізації, насамперед інноваційних процесів створення інтелектуальної власності, сьогодні відбувається інтенсивне міжнародне співробітництво країн з метою створення відповідної інфраструктури, яка сприяє залученню інвестицій у створення нових видів інтелектуальної власності (біотехнології, доменні імена) та її захисту в глобальному масштабі. Як показує світовий досвід, інноваційні зрушення в національних економіках визначаються, перш за все, створенням відповідних інституцій соціального, науково-технологічного та маркетингового спрямування, які поєднали інтелект, виробництво та бізнес, а не лише науковими та технічними досягненнями. Як зазначено в статті Бутнік-Сіверського О. та Красовської А.: «найважливішими напрямками розв'язання зазначених проблем є подальша трансформація вітчизняного законодавства у сфері інтелектуальної власності з урахуванням кращого світового досвіду, його гармонізація з міжнародними нормами та стандартами; удосконалення національної системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності з урахуванням міжнародно-визнаних норм і принципів упровадження дієвого механізму реалізації цих норм та запобігання несанкціонованому використанню об'єктів інтелектуальної власності; створення необхідних передумов для функціонування цивілізованого ринку об'єктів права інтелектуальної власності, впровадження ефективного механізму комерціалізації інтелектуальної власності та новітніх форм її використання (франчайзингу, передачі під заставу, опціонних угод, лізингових і рейтингових договорів), нормативного забезпечення оцінки вартості нематеріальних активів; стимулювання створення та швидкого введення до господарського обігу нових об'єктів права інтелектуальної власності, комерціалізація запатентованих науково-технічних досягнень; державна підтримка винахідництва, новаторства та творчої інтелектуальної праці; інформаційне забезпечення діяльності у сфері інтелектуальної власності, розвиток патентно-інформаційної бази, комплектування фондів національної патентної документації в регіонах, підключення до глобальної інформаційної мережі WIPOnet згідно з довгостроковою програмою ВОІВ, створення національної системи підготовки та перепідготовки фахівців у сфері інтелектуальної власності; активізація процесів створення недержавних організацій з питань охорони прав інтелектуальної власності, сприяння громадським ініціативам правовласників, зацікавлених у охороні та захисті своїх прав, формування у населення правової культури, поваги до прав на об'єкти інтелектуальної власності»[6, 32].

Висновки. Захист та охорона об'єктів інтелектуальної власності, встановлена на оптимальному рівні, є передумовою розвитку конкурентоспроможності Україні та її успішної інтеграції у світове співтовариство. Використання систем охорони сприятиме розвитку винахідництва, підвищенню творчої та інноваційної діяльності, покращенню міжнародного іміджу України, підвищенню розвитку національної економіки та прискоренню економічного розвитку нашої країни. Інноваційна модель розвитку національної економіки України ґрунтується на ефективному використанні інтелектуального потенціалу, широкомасштабному впровадженні в господарський обіг продуктів інтелектуальної праці, різкому зростанні масштабів обороту інтелектуальної власності, цілеспрямованому та системному відтворенні наукомістких галузей, які формують ядро новітнього технологічного укладу.

Список використаних джерел

1. Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування– <http://patent.km.ua/>
2. Бернатович О. Проблеми захисту інтелектуальної власності та шляхи їх вирішення.– <http://www.usipr.kiev.ua/>
3. ВОИС. Всемирная организация Организации Интеллектуальной Собственности. Общая информация. Женева.- 1993- С. 7.
4. Гнесюк М. Удосконалення національного законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності на відкриття. // Юридичний журнал -№7- 2004- с.71.
5. Підпригора О. Захист права інтелектуальної власності в новому Цивільному кодексі України // Інтелектуальна власність - №6- 2003- с.3
6. Бутнік-Сіверський О., Красовська А. Теоретичні засади інтелектуальної інноваційної діяльності на підприємстві // Економіка України. – 2004. – №12 – с.31-36